

تأثیر پذیرش پیمان آزادسازی خدمات بر کشورهای اسلامی

اشاره:

در دور گفت‌وگوهای اروگوئه، برای نخستین بار بحث تجارت خدمات و قانونمند نمودن آن در عرصه مبادلات بین‌المللی به میان آمد. با وجود آنکه کشورهای درحال توسعه و نیز تعدادی از کشورهای صنعتی مانند ژاپن، با گنجاندن بحث خدمات در گفت‌وگوهای دور اروگوئه مخالف بودند، لیکن سرانجام با تلاش آمریکا این بحث در مباحثات مورد بحث گنجانده شد و ضوابط و معیارهایی برای آن منظور گردید.

البته کشورهای پیشرفته‌ای چون ژاپن از آن جهت که مایل نبود بازار تجارت خدمات خود را بر روی شرکای بین‌المللی بگشاید، در این زمینه مخالفت داشت. کشورهای درحال توسعه نیز هنوز پایگاه و زمینه مناسبی برای باز کردن بازارهایشان و رویارو قرار دادن خدمات ضعیف خود (بیمه، بانکداری و...) با رقابت فزاینده غرب، ندارند. با این وجود از میان ۳۰ کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی، ۲۱ کشور تعهدات مورد بحث را پذیرفتند. در این گزارش، وضعیت این کشورها، نتایج مذاکرات در سطح کشورهای اسلامی و آثار نهادی و اقتصادی پیمان خدمات مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

نتایج مذاکرات در سطح کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

از میان ۳۰ کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی که در مذاکرات مربوط به تجارت کالایی شرکت داشتند، تنها ۲۱ کشور به عضویت موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات درآمدند. در واقع، برای عضویت در این موافقت‌نامه، شرکت‌کنندگان مجبور بودند تعهدات خاص را در سطحی حداقل بپذیرند. ۱/۳ این کشورها به گروه کشورهای صادرکننده نفت (الجزایر، بحرین، بروئی، کابن، اندونزی، کویت، نیجریه) تعلق دارند، ۱/۲ دیگر از گروه کشورهای دارای درآمد متوسط هستند (کامرون، مصر، مالزی، مراکش، پاکستان، تونس، ترکیه) و ۱/۳ آخر در زمره کشورهای با کمترین توسعه‌یافتگی قرار دارند (بنگلادش، بنین، بورکینافاسو، موزامبیک، نیجر، اوگاندا و سنگال).

فعال‌ترین گروه از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، گروه کشورهای دارای درآمد متوسط هستند و به دنبال آن کشورهای صادرکننده نفت و کشورهای با کمترین توسعه‌یافتگی قرار می‌گیرند. گروه اخیر کمترین نقش را ایفا

می‌کند.

درخصوص شمار تعهدات بخشی پذیرفته شده به وسیله دولت‌های عضو باید خاطر نشان ساخت که کشورهای با درآمد متوسط بیشترین تعداد تعهدات (۱۶۲۹)، یعنی ۶۳/۴ درصد از کل تعهدات مربوط به اعضای سازمان کنفرانس اسلامی را تقبل کرده‌اند. کشورهای صادرکننده نفت، ۶۲۷ تعهد یعنی ۲۵ درصد و کشورهای با کمترین توسعه‌یافتگی، ۳۰۲ تعهد، یعنی ۱۱/۸ درصد از کل تعهدات مربوط به اعضای سازمان کنفرانس اسلامی را به خود اختصاص داده‌اند.

الف) توزیع جغرافیایی تعهدات

جدول (۱) تمرکز شدید تعهدات بخشی را نمودار می‌سازد. زیرا سه کشور مالزی با ۵۷۲ تعهد، ترکیه با ۴۶۶ تعهد و اندونزی با ۳۵۵ تعهد، ۵۴ درصد از کل تعهدات کشورهای عضو را از آن خود ساخته‌اند و اگر تعهدات مصر (۱۸۷)، مراکش (۱۷۵)، سنگال (۱۷۰) و پاکستان (۱۴۶) را به موارد فوق بیفزاییم، به رقم ۸۰ درصد می‌رسیم که کشورهای عضو تقبل کرده‌اند.

جدول (۱)

ترتیب کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی برحسب تعهدات بخشی
در چارچوب موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات

کشور	تعداد تعهدات	سهم در کل (%)	کشور	تعداد تعهدات	سهم در کل (%)
مالزی	۵۷۲	۲۲/۳۶	بنین	۲۲	۱/۷۲
ترکیا	۲۶۶	۱۸/۲	گابن	۲۲	۱/۷۲
اندونزی	۲۵۵	۱۳/۹	کویت	۴۰	۱/۵۶
مراکش	۱۷۵	۶/۸۲	نیجر	۲۰	۰/۸۰
مصر	۱۸۷	۷/۲۶	بحرین	۱۲	۰/۴۷
سنگال	۱۷۰	۶/۶۴	کامرون	۱۲	۰/۴۷
پاکستان	۱۴۶	۵/۷	بورکینافاسو	۸	۰/۳۱
نیجریه	۹۶	۳/۷	اوگاندا	۸	۰/۳۱
تونس	۸۷	۳/۴	الجزایر	۴	۰/۱۵
برونئی	۷۶	۳	بنگلادش	۴	۰/۱۵
موزامبیک	۴۸	۱/۹	جمع	۲۵۵۸	۱۰۰٪

محدودیت در پیشنهادهای اندونزی به زحمت رقم ۳۲/۶ درصد را نشان می‌دهد.

● مصر با پذیرش ۱۸۷ تعهد بخشی، که ۹۵ مورد از آنها به دسترسی به بازار و ۹۲ مورد از آنها به رفتار ملی مربوط می‌شود، در رده چهارم جای دارد. تعهدات فاقد محدودیت در پیشنهادهای مصر به ۸۸ درصد می‌رسد که مابین درصد بالایی است.

● مراکش در مقام پنجم، ۱۷۵ تعهد را امضا کرده است که ۹۱ مورد از آنها به دسترسی به بازار و ۸۴ مورد به رفتار ملی ارتباط می‌یابد. میزان تعهدات بدون محدودیت در پیشنهادهای مراکش ۷۵ درصد است.

● ششمین جایگاه متعلق به سنگال است که ۱۷۰ تعهد بخشی، یعنی ۵۴ درصد از کل پیشنهادهای کشورهای اسلامی وابسته به گروه کشورهای با کمترین توسعه‌یافتگی را پذیرفته است. توزیع این تعهدات به شرح زیر است. ۸۲ مورد راجع به دسترسی به بازار و ۸۸ مورد ناظر بر رفتار ملی، سهم تعهدات بدون محدودیت در پیشنهادهای سنگال ۵۴ درصد را تشکیل می‌دهد.

● پاکستان در رده هفتم قرار داشته و ۱۴۶ تعهد، یعنی ۸۱ مورد در زمینه دسترسی به بازار و ۶۵ مورد در زمینه رفتار ملی را تقبل کرده است، تنها ۳۳/۵ درصد از تعهدات پاکستان فاقد محدودیت است.

● مالزی با ۵۷۲ تعهد در نخستین مرتبه قرار دارد که توزیع آن به قرار زیر است: ۲۸۲ مورد در زمینه دسترسی به بازار، ۲۷۴ مورد درباره رفتار ملی، تنها ۲۳/۶ درصد از تعهدات مالزی فاقد محدودیت است.

● دومین مقام از آن ترکیه است که ۲۶۶ تعهد، یعنی ۲۳۲ مورد در زمینه دسترسی به بازار و ۲۳۴ مورد راجع به رفتار ملی را پذیرفته است. تعهدات بدون محدودیت در پیشنهادهای ترکیه ۵۰/۴ درصد است.

● اندونزی با قبول ۲۵۵ تعهد، سومین جایگاه را به خود اختصاص داده است. از این تعداد، ۱۹۵ مورد به دسترسی به بازار و ۱۶۰ مورد به رفتار ملی مربوط می‌شود. تعهدات فاقد

جدول ۲

سهم تعهدات بدون محدودیت در کل تعهدات بخشی

کشور	سهم تعهدات بدون محدودیت در دسترس به بازار	سهم تعهدات بدون محدودیت در رفتار ملی	سهم کل تعهدات
بحرین	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰
مصر	٪۷۸	٪۹۹	٪۸۸
کویت	٪۴۵	٪۵۰	٪۴۷/۵
مراکش	٪۵۰/۵	٪۱۰۰	٪۷۵
مالزی	٪۳۰/۴	٪۵۷/۳	٪۴۳/۶
اندونزی	٪۳۳	٪۳۲	٪۳۲/۶
پاکستان	٪۲۴/۶	٪۴۴/۶	٪۳۳/۵
سنگال	٪۵۰	٪۵۸	٪۵۲
تونس	٪۳۶/۷	٪۸۴	٪۵۷/۵
ترکیه	٪۶۰/۳	٪۴۰/۶	٪۵۰/۴
جمع کل سازمان کنفرانس اسلامی	٪۴۴/۸	٪۵۶/۶	٪۵۰/۶

منبع: جداول کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

ب) توزیع بخشی تعهدات

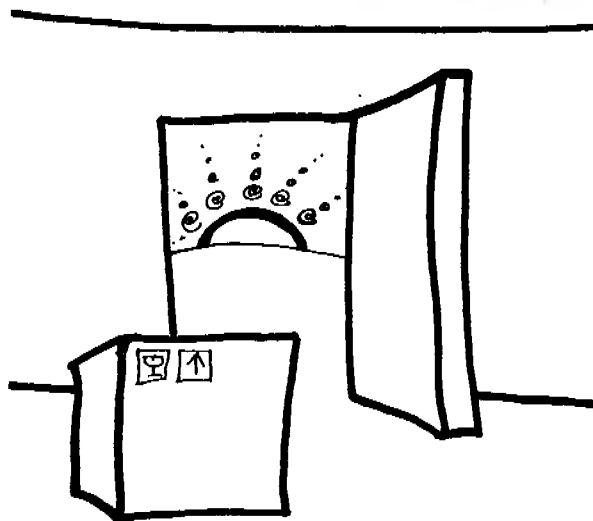
کشورهای صنعتی در موارد فوق به ترتیب ۵۶/۴ درصد و ۶۵/۱ درصد است، در حالی که این ارقام در مورد کشورهای با کمترین توسعه یافتگی و کشورهای که مرحله انتقالی را طی می‌کنند، در مجموع به ترتیب حدود ۴۷/۳ درصد و ۶۰/۴ درصد می‌باشد.

کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی تعداد ۲۵۵۸ تعهد بخشی، یعنی معادل ۲۳/۷ درصد از کل تعهدات بخشی پذیرفته شده در چارچوب موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات را امضا کرده‌اند. در این خصوص می‌توان موارد زیر را متذکر شد.

● تعهدات مربوط به دسترسی به بازار، ۵۱ درصد و تعهدات مربوط به رفتار ملی، ۴۹ درصد از کل تعهدات کشورهای عضو را تشکیل می‌دهد.

● تعهدات بخشی بدون محدودیت در پیشنهادها کشورهای عضو به ۵۰ درصد می‌رسد و ۵۰ درصد مابقی در زمره تعهدات مشروط بوده و تابع محدودیت‌هایی هستند که باز هم مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

● تعهدات بدون محدودیت، ۴۴/۸ درصد از تعهدات کشورهای عضو در زمینه دسترسی به بازار و ۵۶/۶ درصد از تعهدات آنها در خصوص رفتار ملی را به خود اختصاص می‌دهد. جهت مقایسه، میانگین تعهدات بدون محدودیت

جدول (۳)

ساختار تعهدات بخشی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

بخشها	تعداد تعهدات		% سهم در کل سازمان
	دسترسی به بازار	رفتار ملی	
۱- خدمات مالی	۴۱۶	۳۹۰	۳۶/۸۵%
۲- خدمات بازرگانی	۲۳۶	۲۱۵	۲۰/۱۵%
۳- ارتباطات	۱۶۰	۱۵۴	۱۴/۲۸%
۴- حمل و نقل	۹۰	۹۶	۸/۴۶%
۵- توریسم و مسافرت	۹۳	۸۵	۸/۰۹%
۶- ساخت و مهندسی	۶۴	۵۱	۵/۲۲%
۷- خدمات تفریحی، فرهنگی و ورزشی	۲۹	۳۳	۲/۸۲%
۸- محیط زیست	۱۳	۱۵	۱/۲۷%
۹- بهداشت	۱۱	۱۵	۱/۱۸%
۱۰- توزیع	۷	۸	۰/۶۸%
۱۱- آموزش	۸	۷	۰/۶۸%

منبع: جداول ملی تعهدات کشورهای عضو، ژنو، دسامبر ۱۹۹۳

پیشنهادهای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی به آن مربوط می‌شود. این بخش شامل زیربخش‌هایی است که عبارتند از: خدمات پستی، خدمات با استفاده از پیک، خدمات ارتباطات راه دور و خدمات سمعی و بصری.

● چهارمین بخش مهم به حمل و نقل تعلق دارد که به‌ویژه، حمل و نقل دریایی بدون کشتیرانی ساحلی، رقم ۸/۵ درصد از پیشنهادهای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی را به خود اختصاص می‌دهد.

● توریسم و حمل و نقل با ۸/۱ درصد پنجمین جایگاه را دارند.

بخش‌هایی که کشورهای عضو در مورد آنها پیشنهادها قابل توجهی ارائه نکرده‌اند عبارتند از: آموزش با قبول ۱۵ تعهد به وسیله ترکیه، توزیع با پذیرش ۱۵ تعهد به وسیله کویت و سنگال، محیط زیست با قبول ۲۸ تعهد و تنها به وسیله سه شرکت‌کننده از سازمان کنفرانس اسلامی، بهداشت با ۲۶ تعهد و تنها چهار شرکت‌کننده از سازمان کنفرانس اسلامی، خدمات تفریحی، فرهنگی و ورزشی با ۶۲ تعهد و تنها چهار شرکت‌کننده.

مطالعه تعهدات بخشی یک نمونه منتخب، مرکب از ۱۰ کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی که ۸۶ درصد از کل پیشنهادهای سازمان کنفرانس اسلامی را ارائه کرده‌اند و به گروه‌های مختلف از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی - یعنی کشورهای با کمترین توسعه یافتگی، صادرکنندگان نفت و کشورهای با درآمد متوسط - تعلق دارند، نتایج زیر را به دست می‌دهد:

● ۳۶/۶ درصد از پیشنهادها، در بخش مالی (بانکداری و بیمه) ارائه شده‌اند، که بر این اساس بخش مزبور برای کشورهای عضو حایز اهمیت درجه نخست است.

● دومین بخش پراهمیت، خدمات بازرگانی است که رقم ۲۰/۵ درصد را در پیشنهادهای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی نشان می‌دهد. این خدمات عبارتند از: خدمات حرفه‌ای (حسابداری، حسابداری، مشاوره مالی، خدمات مهندسی، خدمات پزشکی و دندانپزشکی و غیره)، خدمات کامپیوتری، خدمات تحقیق و توسعه، خدمات مربوط به اموال غیرمنقول، خدمات مربوط به تحقیق راجع به بازار و سنجش افکار عمومی و غیره.

● سومین بخش مهم، ارتباطات است که ۱۴/۳ درصد از

ب- ۱- خدمات مالی

- مصر: ۵ تعهد (۳ تعهد در بیمه، ۱ تعهد در بخش بانکداری و ۱ تعهد در سال خدمات مالی)؛
- ترکیه: ۵ تعهد (۱ تعهد در خدمات بانکداری، ۱ تعهد در بیمه و ۳ تعهد در سایر بخش‌ها)؛
- پاکستان: ۴ تعهد (۱ تعهد در بانکداری، ۱ تعهد در بیمه و ۲ تعهد در سایر بخش‌ها)؛
- کویت: ۳ تعهد (۱ تعهد افقی، ۱ تعهد در مورد اموال غیرمنقول و ۱ تعهد در سایر خدمات)؛
- مراکش: ۱ تعهد در خدمات بانکداری.

ب- ۲- خدمات بازرگانی

مالزی با ۲۲۲ تعهد که ۵۰ درصد از کل پیشنهادهای کشورهای عضو در این بخش و ۴۰ درصد از تعهدات مالزی است، بیشترین تعداد پیشنهاد را ارائه نمود. ریز این تعهدات عبارتند از: خدمات حرفه‌ای ۵۶ فقره، خدمات کامپیوتری ۳۲ فقره، تحقیق و توسعه ۸ فقره، و سایر خدمات بازرگانی ۱۲۷ فقره.

دیگر کشورها نیز پیشنهادهای مهمی را در این بخش عرضه داشته‌اند. به عنوان مثال: پاکستان (۷۱)، اندونزی (۶۲) و ترکیه (۵۳)

ب- ۳- ارتباطات راه دور

در این بخش ترکیه (۱۱۰ تعهد) و سنگال (۹۵ تعهد) ۶۵ درصد از تعهدات کشورهای عضو در این بخش را به خود اختصاص داده‌اند. سایر کشورها نیز تعهدات مهمی را تقبل کرده‌اند. به عنوان مثال: اندونزی (۵۶ تعهد) و مالزی (۳۶ تعهد).

ب- ۴- حمل و نقل

دو عامل دلایل ضعف نسبی تعهدات در بخش حمل و نقل را توضیح می‌دهد: نخست اینکه مذاکرات هنوز در بخش حمل و نقل دریایی ادامه دارد، دوم اینکه در زیر بخش حمل هوایی، عوارض ترافیک در محدوده موافقت‌نامه قرار ندارند. در این بخش اعضای زیر فعالند:

ترکیه با ۷۰ تعهد که ۳۲ فقره از آن در حمل و نقل دریایی و ۲۴ فقره در حمل و نقل هوایی است، مراکش با ۳۹ تعهد که ۲۶ فقره در حمل و نقل هوایی و ۱۳ فقره در حمل و نقل زمینی است و مالزی ۳۲ تعهد در حمل و نقل دریایی.

کشورهای زیر در زمره اعضای هستند که در مذاکرات خدمات مالی مشارکت فعالانه داشته‌اند: ترکیه با ۱۷۲ تعهد که ۱۳۶ مورد از آن در خدمات بانکداری و ۳۶ مورد در بخش بیمه و بیمه اتکایی است؛ مالزی با ۱۶۶ تعهد که ۱۲۰ مورد از آن در خدمات بانکداری و ۴۶ مورد در بیمه و بیمه اتکایی است؛ اندونزی با ۱۴۱ تعهد که ۱۱۶ مورد از آن در خدمات بانکداری و ۲۵ مورد بیمه و بیمه اتکایی است؛ مصر با ۱۲۳ تعهد که ۷۵ مورد از آن در خدمات بانکداری و ۴۸ مورد در خدمات بیمه و بیمه اتکایی است؛ مراکش با ۸۰ تعهد که ۶۸ مورد از آن در خدمات بانکداری و ۱۲ مورد در بیمه است؛ تونس ۷۳ تعهد که ۵۳ مورد از آن در خدمات بانکداری و ۲۰ مورد در بیمه است.

طی مذاکراتی که در فاصله اول ژانویه ۱۹۹۱ و ژوئن ۱۹۹۵ انجام شد، برخی از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی تعهدات جدیدی را متقبل شدند:

- مالزی: ۱۴ تعهد (۲ تعهد افقی، ۵ تعهد در زمینه خدمات بانکداری، ۴ تعهد در خدمات بیمه، ۲ تعهد در زمینه اموال غیرمنقول و ۱ تعهد در خدمات مالی)؛
- اندونزی: ۶ تعهد (۳ تعهد افقی، ۲ تعهد در بخش بانکداری

جدول (۴)

ساختار تعهدات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی برحسب بخش‌ها

جمع	حمل و نقل	خدمات تفریحی	خدمات	تورسم	تبدیلت	خدمات مالی	محیط زیست	آموزش	توزیع	ساختمان	ارتباطات	خدمات	کشورها
۵۵۷	۳۲	۳۰		۱۲	۸	۱۶۶	-	-	-	۲	۳۶	۲۲۳	مالزی
۲۶۶	۷۰	-		۱۵	۵	۱۷۲	۱۸	۱۵	-	۸	۱۱۰	۵۳	ترکیه
۳۵۵	۱۶	۸		۲۲	-	۱۶۱	-	-	-	۲۸	۵۶	۶۲	اندونزی
۱۸۷	۹	-		۵۱	-	۱۲۳	-	-	-	۲	-	-	مصر
۱۷۵	۳۹	-		۲۸	-	۸۰	۶	-	-	۳	۷	۱۲	مراکش
۱۷۰	۵	۲۰		۲۲	-	-	-	-	۱۱	-	۹۵	۱۷	سنگال
۱۲۶	-	-		۸	۹	۲۲	-	-	-	۶	۱۰	۷۱	پاکستان
۸۷	-	-		۱۲	-	۷۳	-	-	-	-	-	-	نورس
۲۰	-	۲		۲	۲	-	۲	-	۲	۲	-	۱۶	کویت
۱۲	-	-		-	-	۱۲	-	-	-	-	-	-	بحرین
۲	x	-		x	-	x	-	-	-	-	x	-	نیجریه
۳	x	-		x	-	x	-	-	-	-	-	-	بنین
۲	-	-		x	-	-	-	-	-	-	-	x	کامرون
۱	-	-		x	-	-	-	-	-	-	-	-	بنگلادش
۱	-	-		x	-	-	-	-	-	-	-	-	بورکینافاسو
۱	-	-		x	-	-	-	-	-	-	-	-	ارگاندا
۲۱۹۹	۱۸۶	۶۲		۱۷۸	۲۶	۸۰۶	۲۸	۱۵	۱۵	۱۱۵	۳۱۴	۲۵۱	جمع

ب- ۵- توریسم و مسافرت

در این بخش ۱۵ کشور از ۲۱ کشور عضو، تعهداتی را تقبل کرده‌اند، اما مصر با ۵۱ تعهد بیشترین تعداد پیشنهاد را ارائه کرده است. با فاصله بسیار، مراکش با ۲۸ تعهد، اندونزی با ۲۴ و سنگال با ۲۲ تعهد در مراتب بعدی قرار دارند.

ج) محدودیت‌های مربوط به تعهدات خاص

تعهدات همراه با محدودیت کشورهای عضو به ۵۰ درصد از کل تعهدات آنها بالغ می‌شود. همانند موارد مربوط به سایر شرکت‌کنندگان، این محدودیت‌ها نیز به ویژه از شیوه‌های عرضه خدمات از طریق حضور تجاری و جابه‌جایی اشخاص حقیقی تأثیر می‌پذیرند. محدودیت‌های مربوط به اشخاص حقیقی در تعهدات افقی درج شده‌اند.

ج ۱- محدودیت‌های مربوط به دسترسی به بازار

متداول‌ترین محدودیت‌ها در این زمینه‌ها به قرار زیرند:
- الزام به شکل خاصی از حضور تجاری مانند تأسیس بنگاه‌های مشترک،
- الزام به حداقل نظارت بر سرمایه به وسیله اتباع داخلی،
- الزام به حضور اتباع داخلی در مدیریت،
- اعطای اجازه‌نامه‌ها بر حسب نیازهای اقتصادی و انحصار دولتی.

ج- ۲- محدودیت‌های مربوط به رفتار ملی

متداول‌ترین محدودیت‌ها در این زمینه به قرار زیرند:
- تعیین شرایط برای تابعیت گروهی از کارکنان یا برای انجام برخی وظایف،
- وضع محدودیت‌هایی در خصوص تملک زمین یا سایر اموال غیرمنقول،
- تودیع سرمایه‌ای بیش از آنچه از عرضه‌کنندگان داخلی مطالبه می‌شود،
- برقراری محدودیت‌هایی در خصوص امکان بهره‌مندی از مشوق‌ها و یارانه‌ها،
- تقدم بنگاه‌های محلی در عرضه خدمات به بنگاه‌های دولتی.

د) معافیت در مورد ماده ۲ موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات (شرط دولت کامله‌الوداد)

۱۴ کشور از ۲۱ کشور عضو که وارد مذاکرات خدمات شدند، از رعایت رفتار دولت کامله‌الوداد معاف گردیدند. اکثر این کشورها از تعمیم مساعدترین رفتار به دیگر کشورها در مورد تأسیس، سرمایه‌گذاری و اقامت که به برخی از شرکای برخوردار از امتیاز خود در چارچوب موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه و برپایه معامله به مثل اعطا کرده بودند، معاف شناخته شدند.

نتیجه

نتایج مذاکرات تجاری چندجانبه دور اروگوئه در بخش خدمات نشان می‌دهد که کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی تلاش بسیاری در زمینه آزادسازی بخش خدمات می‌ذول داشته‌اند. در واقع گرچه سهم آنها از صادرات و واردات خدمات در ۱۹۹۲ به ترتیب به ۴/۷ درصد و ۸ درصد می‌رسید، اما در عوض ۲۳/۷ درصد از کل تعهدات بخشی را تقبل کردند. بخش‌هایی که در آنها کشورهای عضو سازمان تعهدات مهمی پذیرفتند، به ترتیب اهمیت به قرار زیرند:

خدمات مالی (۲۶/۶ درصد)، خدمات بازرگانی (۲۰/۱۵ درصد)، ارتباطات (۱۴/۳ درصد)، حمل و نقل (۸/۵ درصد) و توریسم و مسافرت (۸/۱ درصد).

همچنین باید خاطر نشان ساخت که تعهدات همراه با محدودیت، بیشترین سهم یعنی ۵۶/۶ درصد را در میان تعهدات پذیرفته شده داشته‌اند. درج این محدودیت‌ها تا جایی که کشورهای عضو سازمان را قادر سازد که ابتدا قدرت رقابت بخش خدمات خود را هم‌سطح گردانند و سپس به تدریج ارتقاء بخشند، کاملاً طبیعی به نظر می‌رسد.

پیامدهای بالقوه موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات برای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

ارزیابی پیامدهای موافقت‌نامه برای اعضای سازمان از لحاظ رشد بازار به چند دلیل دشوار می‌نماید:
- موافقت‌نامه به دلایلی، تنها دربرگیرنده مبانی آزادسازی تدریجی است. اولاً شرکت‌کنندگان به مجرد اتخاذ رویکرد آرایه فهرست مثبت در مورد آزادسازی، بعضی از بخش‌ها را در

همین‌طور به منظور آرایه اطلاعات خاص راجع به همه مسایل به دولت‌های عضو، کانون‌هایی برای پاسخ‌گویی تأسیس کنند.

- هیچ‌گونه محدودیتی را در مورد انتقالات و پرداخت‌های بین‌المللی درخصوص مبادلات تجاری مرتبط با تعهداتشان وضع نکنند.

- هیچ یک از عرضه‌کنندگان انحصاری خدمات به نحوی مغایر با اصل کلی عدم تبعیض و تعهدات خاصی که دولت عضو تقبل کرده، عمل نکنند.

آثار اقتصادی

همان‌طور که در بالا اشاره شد، ارزیابی پیامدهای موافقت‌نامه دشوار است، بنابراین کوشش خواهیم کرد درس‌هایی از آزادسازی تجارت کالا در کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی بیاموزیم.

تا آنجا که به صادرات مربوط می‌شود، به جرأت می‌توان گفت که کشورهای عضو سازمان از گشوده شدن بازارهای کشورهای صنعتی به‌طور کامل منتفع نشده‌اند. یقیناً بخش‌هایی گشوده شده به وسیله کشورهای صنعتی در زمره بخش‌هایی هستند که کشورهای عضو از مزیت نسبی در آنها برخوردارند. (هتل و رستوران، ساختمان، خدمات رایانه‌ای، توزیع، خدمات حرفه‌ای). تعهداتی نیز که کشورهای صنعتی در این زمینه پذیرفته‌اند به حضور تجاری از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم و نیز انتقال کارکنان ارشد در داخل یک بنگاه، ارتباط می‌یابد. به نظر می‌رسد محدود کردن جریان‌های مهاجرتی نگرانی عمده این کشورها باشد، اما چنین رویکردی ممکن است تنها برای معدودی از کشورهای عضو، سودمند تلقی شود.

درخصوص واردات خدمات، پذیرفته شده است که نتایج بالقوهای که کشورهای درحال توسعه می‌توانند از موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات انتظار داشته باشند، همانا آزادسازی و گشودن بازارهای داخلی است. باز کردن بعضی بخش‌ها بر روی رقابت خارجی و نیز مقررات زدایی می‌تواند به تجدید ساختار و تجدید سازمان این بخش‌ها منتج شود. موافقت‌نامه به کشورهای عضو امکان می‌دهد تنها بخش‌هایی را بگشایند که در آنها مزیت نسبی دارند و در مقابل، بخش‌های حساس را که مورد حمایت می‌باشند، مستثنی سازند.

جدول ۵، تصویری در مورد درجه گشودن درهای بخش‌های خدماتی برای معدودی از کشورهای عضو به دست

پیشنهاد‌های خود مستثنی کرده‌اند. ثانیاً به‌عنوان یک واقعیت، مذاکرات اعضا در چندین بخش حائز حساسیت و اهمیت برای کشورهای عضو سازمان، مانند خدمات مالی، حمل و نقل دریایی و جابه‌جایی اشخاص حقیقی، هنوز جریان داشته، خاتمه نیافته است.

- عدم وجود اطلاعات آماری ریز و قابل مقایسه درباره تجارت خدمات میان کشورهای عضو. در این خصوص باید خاطرنشان ساخت هیچ‌گونه اطلاعاتی درمورد توزیع جغرافیایی خدماتی که هر یک از کشورهای عضو به سایر کشورها ارایه می‌کنند، وجود ندارد.

حتی اگر قوانین و مقررات هم موجود باشند که در اینجا مورد بحث نیست، مشکلی فنی در مورد کمی‌سازی موانع و محدودیت‌های مختلف مؤثر بر دسترسی به بازار و رفتار ملی به جای خود باقی است.

با در نظر گرفتن این دشواری‌ها، آثار نهادی و مزیت‌های احتمالی موافقت‌نامه را بررسی خواهیم کرد.

○ ارزیابی پیامدهای موافقت‌نامه عمومی خدمات برای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی دشوار است. کشورهای عضو سازمان از گشوده شدن بازار کشورهای صنعتی به‌طور کامل بهره‌مند نشده‌اند.

آثار نهادی

این موافقت‌نامه نخستین سند چندجانبه و از لحاظ حقوقی محدودکننده در زمینه بخش خدمات است. بر این اساس کشورهای عضو باید تعهدات و نظام‌های چندی را رعایت کنند:

- میان خدمات و عرضه‌کنندگان خدمات سایر اعضای موافقت‌نامه هیچ‌گونه تبعیضی قائل نشوند، مگر اینکه در فهرست معافیت‌های مربوط به ماده ۲ درخصوص رفتار دولت کامله‌الوداد، قید و شرط‌هایی وارد کرده باشند.

- کلیه قوانین و مقررات و همچنین موافقت‌نامه‌های بین‌المللی راجع به خدمات را منتشر سازند،

- به‌منظور بررسی تصمیمات اداری مرتبط با عرضه خدمات، هیأت‌های متشکل از مقامات ذی‌ربط تشکیل دهند و

می‌دهد. بخش‌هایی که از بیشترین حمایت برخوردارند، عبارتند از: ارتباطات راه دور، حمل و نقل زمینی، حمل و شغل هوایی، بیمه عمر، کابوتاژ دریایی، آموزش، خدمات اجتماعی و بهداشت. در مقابل، از بخش‌های هتل و رستوران، ساختمان، توزیع، خدمات بازرگانی و مالی (به‌استثنای بیمه عمر) کمترین حمایت به‌عمل می‌آید.

جدول ۵

معادل‌های تعرفه‌ای محدودیت‌هایی که برخی از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در مورد دسترسی به بازار وضع کرده‌اند

جمع	تونس	پاکستان	مراکش	مالزی	کویت	اندونزی	مصر	کامرون	بنگلادش	بحرین	حداکثر محدودیتها*	
۵	۴۰	۳۴	۳۰	۱۰	۲۸	۱۶	۱۹	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	ساختمان
۳۴/۴	۳۴/۴	۳۵/۱	۳۴/۴	۳۴/۸	۲۶/۹	۳۴/۸	۳۴/۴	۳۵/۹	۳۵/۵	۲۷	۴۰	توزیع
۲/۵	۲/۵	۷/۵	۲/۵	۵	۱۲/۵	۵	۲/۵	۱۲/۵	۱۰	۲۰	۲۰	هتل و رستوران
۳۶/۳	۵۰	۵۰	۴۵	۵۰	۵۰	۵۰	۴۷/۵	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	حمل و نقل زمینی
۳۱/۳	۵۰	۵۰	۳۵	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	حمل و نقل هوایی
۳۵/۴	۵۰	۵۰	۵۰	۳۷/۵	۵۰	۴۳/۸	۴۲/۲	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	حمل و نقل دریایی**
۹۲/۹	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۱۵۷/۱	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	ارتباطات راه دور اصلی

* وقتی حداکثر سطح محدودیت در ردیف یک کشور ذکر می‌شود، منظور آن است که در این بخش تعهدی پذیرفته است.
** مستثنی شده است.